

Yalda Afsah: Rozhovor k výstavě Optimalizované bajky o dobrém životě

Otázky: Daniela a Linda Dostálkové, Marek Pokorný

Překlad: Kateřina Danielová

Yalda Afsah odpovídá na otázky související s dobrým životem, wellbeingem a konflikty, které toto téma v současnosti způsobuje.

Umělkyně se účastní výstavy Optimalizované bajky o dobrém životě (22/9/2022–1/1/2023) v PLATO.

Nástrojem výstavy, který nabízíme jako jakýsi podpůrný prvek, je žánr bajky. Jde o vyprávění, které snad poněkud mechanicky poučuje a poskytuje návod na dobrý život, obvykle ve snaze vnutit čtenáři pravdy a ctnosti daného společenského řádu. Už jen samo ztotožnění člověka se zvířetem a jeho zjevná nadvláda nad ním přirozeně nabízí řadu kritických a nezodpovězených otázek. Kdo si koho či co podřizuje, kdo se o koho stará a především kdo je zde definován jako nezávislý subjekt, to vše je předmětem zkoumání. Dokázala byste se vcítit do nějaké vámi smyšlené bajky? Kdo nebo co by bylo jejími protagonisty?

V jistém ohledu je bajka jako žánr pro moji práci hodně důležitá, protože se zabývá lidskými i zvířecími protagonisty. Býk ve filmu *TOURNEUR*, kuň ve filmu *CENTAUR* a holubi ve filmu *SSRC* hrají hlavní role a samozřejmě je můžeme interpretovat jako symboly nebo znakové složky obecnějších otázek, kterých se mé filmy dotýkají – například ztělesnění „nezkrocené“ přírody a kritická reflexe pokusů lidstva o její kultivaci, a tím i ovládnutí, abych uvedla aspoň jeden příklad. Pro mě však existují mezi literárním žánrem bajky a tím, čeho se v narrativech svých prací snažím dosáhnout, výrazné rozdíly. Zaprvé, zatímco bajka má tendenci používat své zvířecí hrdiny antropomorfizovaným způsobem jako ilustrativní prostředek vedoucí k morálnímu závěru, mně nejde o to, abych prezentovala zvířata jako metaforu něčeho jiného. Místo toho u mě vystupují jako plnohodnotní sociální aktéři. Fungují sice jako zrcadlo, které

kriticky reflektuje lidskou povahu nebo chování, přesto v mé práci zaujímají svůj vlastní prostor. Druhý rozdíl spočívá v otázce samotného morálního imperativu, který je často pro závěr bajky zásadní. Pro mě je však důležité ponechat divákům prostor, aby mohli sami vyhodnotit, co právě vidí. Ačkoli z mého líčení kulturních praktik jako drezúra nebo býčí zápasy je jednoznačně patrný odsudek, moje filmy vždy také reflektují všeobjímající empatii mezi druhy, což je myšlenka, která je přítomná zejména v intimním vztahu mezi koněm a člověkem ve filmu CENTAUR nebo v potenciálně nečekané vzájemné závislosti mezi ptáky a lidmi ve filmu SSRC. A konečně, bajka je žánr fikce. I když je moje práce zaměřená dokumentárně, neustále zkoumám, jak se filmově konstruuje prostor. Přemýšlet o prvku fikce představuje důležitý aspekt v průběhu stříhání materiálu, protože se pohybuji na rozhraní mezi realitou a inscenací – jedinečná a autentická dynamika, kterou pozoruji zpoza kamery, může být na plátně vnímána jako podivná choreografie; skutečné prostředí, jako je aréna pro býčí zápasy naplněná pěnou, se může jevit jako kulisa. Jedním z mých uměleckých cílů je začít tyto dichotomie rozpouštět, a nakonec tak zpochybnit jasné hranice mezi přírodou a kulturou.

10) V okamžiku, kdy máme všechny indicie, že se planeta Země zhroutí, cítíte konflikt spojený s rozhodnutími, která se prolínají s vaší tvorbou či realizací uměleckých děl a otázkami životního prostředí?

Nad touto otázkou často přemýšlím – jsem filmařka, takže v mém případě se to týká především dopadu cestování na životní prostředí, když jedu na natáčení. Filmy TOURNEUR a VIDOURLÉ se natáčely ve Francii, CENTAUR v Dánsku a SSRC v Los Angeles. V současné době pracuji na novém projektu, kvůli němuž jsem nedávno cestovala do Španělska. Cestování se pro způsob mé umělecké práce zdá nevyhnutelné a zkušenosti, které jsem získala v zahraničí, mimo jiné během studia na Cal Arts v Los Angeles, pro mě byly nesmírně prospěšné. Plně si to uvědomuji a vím, že jde o konflikt, který nedokážu doopravdy vyřešit. Začala jsem však často spolupracovat s místními lidmi. Například se ukázalo, že je užitečné mít místního produkčního, protože natáčení se tak dá připravit předem a nemusím tam osobně být. Normou se díky zkušenostem s pandemií samozřejmě taky stalo dělat průzkum online a setkávat se s lidmi prostřednictvím Zoomu – myslím, že v tom se z toho období můžeme poučit.

Wellbeing je, zdá se, tak samozřejmý, že uniká kontrole a původně užitečný nástroj se spíše mění v očekávání – od nás samých i od druhých. Blahobyť nahradil morálku. Místo abychom se snažili zlepšit svět, snažíme se zlepšit sami sebe. Jaké předpovídáte budoucí možné aktivity v oblasti wellbeingu?

Neumím si představit činnosti v oblasti wellbeingu jako takové. Zmínili jste kolaps planety a obavy o životní prostředí – myslím, že jedinou cestou k budoucímu wellbeingu je najít způsob, jak koexistovat a vzdát se našeho antropocentrického světového názoru, který je pravděpodobně zdrojem většiny celoplanetárních problémů. Moje zaměření na naše „zvířecí bližní“ vede často k domněnce, že točím filmy o zvířatech – ve skutečnosti však nejvíc pozoruji, odhaluji a reflektuji chování a praktiky lidí. Jak jsem už zmínila, ve svých pracích se vyhýbám moralizujícímu tónu, ale věřím, že je třeba přehodnotit kategorii „člověk“ jako takovou, která byla v rámci ontologie moderních lidí vytvořena za účelem ovládnutí a využívání všeho, co je považováno za „přírodní“, včetně zvířat (ale nejen jich).

Pro filmovou tvorbu německo-iránské umělkyně Yaldy Afsah (* 1983) je rozhodující vztah člověka ke zvířatům a procesy, které jej formálně určují a ustavují. Umělkyně zkoumá, jak může být tento vztah filmově konstruován. Na první pohled dokumentární charakter jejích děl často odkazuje k divadelním formám. Tato specifická praxe umělkyně se konceptuálně odráží v dokumentárních portrétech vztahů mezi lidmi a zvířaty, které odhalují jejich ambivalentní povahu oscilující mezi péčí a kontrolou, fyzickou silou a zlomenou vůlí, instinktem a manipulací. Yalda Afsah se snaží tyto dichotomie zpochybňovat a rozpouštět a zároveň vytváří prostor pro úvahy o možnosti zastřešující mezidruhovému empatie. Při podmaňování zvířat se přirozeně projevují antropocentrické mocenské vztahy. Yalda Afsah studovala na Univerzitě umění v Berlíně (UdK) a na Kalifornském institutu umění (CalArts).

